અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

અહેવાલયોગ્ય

ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ

દીવાની અપીલીય હુકુમતક્ષેત્ર

દીવાની અપીલ કરમ. ૨૦૧૯ નું ૬૨૭૦

(૨૦૧૮ ના એસ. એલ. પી. (સિવિલ) નંબર ૩૨૦૫૫ માંથી ઉદભવેલ)

નરેશભાઈ ભગુભાઈ અને અન્ય.

.....અરજદારો

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય.

...પ્રતિવાદીઓ

સાથે

દીવાની અપીલ નં. ૬૨૭૧/ ૨૦૧૯

(એસ. એલ. પી. (સિવિલ) નંબર ૩૨૦૫૬/૨૦૧૮ માંથી ઉદ્ભવેલ)

રવિભાઈ વલ્લભભાઈ સુતારિયા અને અન્ય.

...અરજદારો

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય.

...પ્રતિવાદીઓ

સાથે

દીવાની અપીલ નં. ૬૨૭૨/૨૦૧૯

(એસ. એલ. પી. (સિવિલ) નંબર ૩૨૦૫૭/૨૦૧૮ માંથી ઉદ્ભવેલ)

ઈશ્વરભાઈ ભીકાભાઈ પટેલ અને અન્ય.

...અરજદારો

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો

...પ્રતિવાદીઓ

સાથે

દીવાની અપીલ નં. ૬૨૭૩/ ૨૦૧૯

(એસ. એલ. પી. (સિવિલ) નંબર ૩૨૦૫૮/૨૦૧૮ માંથી ઉદ્ભવેલ)

વલ્લભભાઈ ચનાભાઈ આહિર અને અન્ય.

...અરજદારો

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય.

...પ્રતિવાદીઓ

ચુકાદો

ઈન્દુ મલ્હોત્રા, જે.

પરવાનગી આપવામાં આવી છે.

૧. ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા તા.25/07/2018 ના રોજ પસાર કરાયેલા અંતિમ ચુકાદા અને આદેશને પડકારવા માટે હાલની દીવાની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ૨૦૧૫ની

૧૯૪૦૯,૨૦૧૬ની ૧૨૭૧૧,૨૦૧૬ની ૧૪૦૦૦ અને ૨૦૧૬ની ૧૪૦૦૧ની વિશેષ દીવાની અરજીઓને ફગાવી દેવામાં આવી છે.

૨. તમામ ૪ દીવાની અપીલમાં એક સામાન્ય મુદ્દો ઊભો થતો હોવાથી, આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૩. જે તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સમાં હાલની સિવિલ અપીલો દાખલ કરવામાં આવી છે તે નીચે મુજબ છે:

૩.૧. રેલ્વે મંત્રાલયના તા.08/02/2021 ના રોજ ના પરિપત્ર મુજબ રેલ્વે એક્ટ–1989 ની કલમ 20 એ (અહી સંબંધિત કાયદા) મુજબ પશ્ચિમ સમર્પિત માલવાહક કોરિડોરના નિર્માણના જાહેર હેતુ માટે ગુજરાતના સુરત જિલ્લામાં આવેલા ૧૮ ગામોમાં નિર્દિષ્ટ જમીનો હસ્તગત કરવાના તેના ઇરાદાને સૂચિત કરતી રેલવે મંત્રાલય દ્વારા રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦એ (હવે પછી "ઉપરોક્ત અધિનિયમ"તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે) હેઠળ એક જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.જેના સંપાદન હેઠળની કુલ જમીન ૧૩૧ કિલોમીટરની હતી.અપીલકર્તાઓની માલિકીની જમીન, જેમાં આશરે ૬ કિલોમીટરનો સમાવેશ થાય છે, તે જાહેરનામા હેઠળ સામેલ કરવામાં આવી હતી.

૩.૨. અપીલકર્તાઓએ અન્ય જમીનમાલિકો સાથે મળીને સૂચિત સંપાદનને પડકારવા માટે કાયદાની કલમ ૨૦ડી (૧) હેઠળ સક્ષમ સત્તાધિકારી/વિશેષ જમીન સંપાદન અધિકારી, સુરત

(ત્યારબાદ "સક્ષમ સત્તાધિકારી"તરીકે ઓળખવામાં આવે છે), સુરત સમક્ષ ૦૬.૦૪.૨૦૧૧ અને ૦૭.૦૪.૨૦૧૧ વચ્ચે લેખિત વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા.

૩.૩. સક્ષમ સત્તામંડળે ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ ના પત્ર દ્વારા જમીનમાલિકોને જાણ કરી હતી કે આ સંપાદન જરૂરી જાહેર હેતુ એટલે કે વેસ્ટર્ન ડેડિકેટેડ ફ્રેઇટ કોરિડોરના વિકાસ માટે હતું.એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તમામ અસરગ્રસ્ત જમીનમાલિકોને રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦એફ અને ૨૦જી અનુસાર વળતર ચૂકવવામાં આવશે.જમીનમાલિકોને વ્યક્તિગત સુનાવણી સમયે જરૂરી પુરાવાઓ સાથે હાજર રહેવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું, જેની તારીખ તેમને જાણ કરવામાં આવશે.

૩.૪. સક્ષમ સત્તામંડળે ૧૯.૦૭.૨૦૧૧ ના પત્ર દ્વારા જમીનમાલિકોને ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ પરના વાંધાઓ પર વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૩.૫. જમીનમાલિકો વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ પર સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ હાજર થયા હતા અને ૩૧.૦૭.૨૦૧૧ પર વધુ લેખિત વાંધાઓ રજૂ કર્યા હતા.૩.૬.સક્ષમ સત્તામંડળે ૦૩.૦૧.૨૦૧૨ પર કાયદાની કલમ ૨૦–ઇ (૧) હેઠળ કેન્દ્ર સરકારને તેનો અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો. ૦૬.૦૨.૨૦૧૨ના રોજ, રેલવે મંત્રાલયે રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦ઇ (૧) હેઠળ એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સૂચિત સંપાદનના સંદર્ભમાં

૫૯ વાંધાઓ પ્રાપ્ત થયા હતા, જેને સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા અને નામંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

૩.૭. ૦૬.૦૨.૨૦૧૩ અને ૦૭.૦૨.૨૦૧૩ પર, રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦એફ હેઠળ સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા ચુકાદો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

૩.૮. ૧૩/૦૮/૨૦૧૩ના રોજ, જમીનમાલિક શ્રી ઘનશ્યામસિંહ ગંભીરસિંહ વાશીએ સક્ષમ સત્તામંડળ સમક્ષ એક આર. ટી. આઈ. અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં જમીનમાલિકો દ્વારા દાખલ કરાયેલા વાંધાઓ પર પસાર કરાયેલા આદેશની પ્રમાણિત નકલ માંગવામાં આવી હતી.

૩.૯. સક્ષમ સત્તામંડળે ૦૫.૦૯.૨૦૧૩ પર ઉપરોક્ત આર. ટી. આઈ. અરજીનો જવાબ આપ્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે જમીનમાલિકો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓનો જવાબ ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખના પત્ર દ્વારા પહેલેથી જ જણાવવામાં આવ્યો છે.

૩.૧૦. અહી અપીલકર્તાઓએ ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ ૨૦૧૫ની ૧૯૪૦૯,૨૦૧૬ની ૧૨૭૧૧,૨૦૧૬ની ૧૪૦૦૦ અને ૨૦૧૬ની ૧૪૦૦૧ની વિશેષ દીવાની અરજી દાખલ કરીને સંપાદનની કાર્યવાહીને પડકાર્યો હતો.અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારનો મુખ્ય આધાર એ હતો કે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨૦ડી (૨) અનુસાર વાંધાઓ પર કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો. અપીલકર્તાઓએ ૦૮.૦૨.૨૦૧૧ પર કલમ ૨૦એ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી

સૂચના અને ૦૬.૦૨.૨૦૧૨ પર કલમ ૨૦ઇ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી ઘોષણાને રદ કરવા અને રદ કરવાની વિનંતી કરી હતી.

૩.૧૧. કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, ઉચ્ચ અદાલતે ૧૨.૦૭.૨૦૧૮ ના વચગાળાના આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીઓને ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ પર વ્યક્તિગત સુનાવણી મંજૂર થયા પછી વાંધાઓના નિકાલ સંબંધિત ચોક્કસ વિગતો આપતું સોગંદનામું દાખલ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૩.૧૨. ડેડિકેટેડ ફ્રેઇટ કોરિડોર કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડના ચીફ પ્રોજેક્ટ મેનેજરે હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ વતી તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૮ નું સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે:

"૪. હું જણાવું છું કે ૧૫/૭/૨૦૧૧ તારીખના પત્ર દ્વારા આપવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા/જવાબ સક્ષમ અધિકારીના નિર્ણય/આદેશ/પૂર્વનિર્ધારણને સૂચવતો નથી. સક્ષમ સત્તામંડળે વળતર આપતી વખતે રેલવે સુધારા અધિનિયમ ૨૦૦૮ના સંપાદન અને જોગવાઈના હેતુને માત્ર સ્પષ્ટ કર્યો છે. તેનાથી વિપરીત, ૧૫/૭/૨૦૧૧ તારીખના ઉપરોક્ત પત્રમાં, સક્ષમ સત્તામંડળે સ્પષ્ટપણે વાંધાજનકને તમામ સંબંધિત દસ્તાવેજો સાથે તે તારીખે હાજર રહેવાની જાણ કરી છે જેની જાણ પછીથી કરવામાં આવી હતી.

.....

૮. હું જણાવું છું કે સક્ષમ સત્તામંડળે, સંપાદન હેઠળની જમીનના તમામ વાંધેદારો ને સાંભળ્યા પછી, જાહેર હિતમાં વાંધેદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ વાંધાઓને નામંજૂર કરતા ૨૮/૧૧/૨૦૧૧ અને ૩/૧/૨૦૧૨ ના બે આદેશો પસાર કર્યા છે.તેને અહી જોડવામાં આવ્યું છે અને એનેક્સર VI કોલી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવ્યું છે. ૨૮/૧૧/૨૦૧૧ તેમજ ૩/૧/૨૦૧૨ "તારીખના ચુકાદાઓની નકલો છે.

૩.૧૩.ઉચ્ચ અદાલતે તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૮ ના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ દીવાની અરજીઓને ફગાવી દીધી હતી.

અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે ઉચ્ચ તકનીકી અને વૈજ્ઞાનિક ક્ષેત્રો સાથે સંકળાયેલી બાબતોમાં, અદાલતો યોગ્ય વિચાર–વિમર્શ પછી સરકાર દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયને રદ કરવામાં અત્યંત ધીમી રહેશે.જ્યાં સુધી એવું ધ્યાન દોરવામાં ન આવ્યું હોય કે સંબંધિત વિચારણાઓને યોગ્ય રીતે તોલવામાં આવી ન હતી, અથવા નિર્ણય સ્પષ્ટ રીતે દુર્ભાવનાપૂર્ણ હતો, ત્યાં સુધી અદાલતો આવા જટિલ વિષયોની તેમની સમજણને સરકારની સમજણમાં બદલવાનો પ્રયાસ કરશે નહી.સૂચિત રેલવે લાઇન યોગ્ય ન હોવાની તેમની વાંધાને ટેકો આપવા માટે અપીલકર્તાઓ કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા.

જો કે, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૨૦ડી સંપાદન હેઠળની જમીનમાં રસ ધરાવતી વ્યક્તિને વાંધા ઉઠાવવા અને આવા વાંધાઓ પર સુનાવણી કરવાનો મૂલ્યવાન અધિકાર આપે

છે.રસ ધરાવતી વ્યક્તિ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા સુનાવણી કર્યા પછી ધ્યાનમાં લેવા પડશે અને તેનો નિકાલ કરવો પડશે.જો રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ દ્વારા પ્રાપ્ત વાંધાઓને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા નામંજૂર કરવામાં ન આવ્યા હોય, તો કેન્દ્ર સરકાર માટે કાયદાની કલમ ૨૦ઇ (૧) હેઠળ ઘોષણા બહાર પાડવા માટે આગળ વધવું ખુલ્લું રહેશે નહી.

પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સમગ્ર બાબતને જે રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી તે અંગે ઉચ્ચ અદાલતે તેની ચિંતા નોંધી હતી.જમીનમાલિકોને જાણ કરવામાં આવી હતી કે વ્યક્તિગત સુનાવણી થાય તે પહેલાં પણ તેમના વાંધા માન્ય નથી.

૩૦.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણી થયા પછી, સક્ષમ સત્તામંડળે કાર્યાલયની ફાઇલ પરના વાંધાઓનો નિકાલ કર્યો, પરંતુ વાંધો ઉઠાવનારાઓને ક્યારેય નિર્ણયની જાણ કરી નહી.સક્ષમ સત્તામંડળે કલમ ૨૦ઇ હેઠળ જાહેર કરવામાં આવેલી ઘોષણા પહેલા વાંધાઓના નિકાલના મહત્વપૂર્ણ તબક્કાને પૂર્ણ કર્યો ન હતો.

વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સક્ષમ સત્તામંડળે જમીનમાલિકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આર. ટી. આઈ. અરજીનો સંપૂર્ણપણે ખોટો જવાબ આપ્યો હતો.આ એક સંપૂર્ણ બેદરકારીભર્યું કૃત્ય હતું જેના ગંભીર પરિણામો હતા.

સક્ષમ સત્તામંડળે ડેડીકેટેડ ફ્રેઇટ કોરિડોર કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડના ચીફ પ્રોજેક્ટ મેનેજરને તા.03/01/2012 ના અહેવાલ દ્વારા જાણ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ વાંધાઓને વિસ્તૃત રીતે સાંભળવામાં આવ્યા હતા અને મૌખિક રીતે જવાબ આપવામાં આવ્યા હતા.

ખાસ દીવાની અરજીઓ હાઇકોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને સક્ષમ સત્તામંડળને ૩૦ ૫૦, ૦૦૦/– દરેક ખાસ દીવાની અરજીઓમાં ખર્ચ ચુકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૩.૧૪. ઉપરોક્ત ચુકાદાથી નારાજ થઇને અપીલકર્તા–જમીનમાલિકોએ હાલની સિવિલ અપીલ દાખલ કરી હતી.

૪. અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે, અને પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ અને લેખિત રજૂઆતોનો અભ્યાસ કર્યો છે.

૫. અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સી. એ. સુંદરમે અન્ય બાબતોની સાથે રજૂઆત કરી હતી કે :

૫.૧. અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓનો નિર્ણય કાયદાની કલમ ૨૦ડી (૨) ની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેનું પાલન ન કરવાથી સંપાદનની સમગ્ર કાર્યવાહી રદબાતલ થઈ જશે.

૫.૨. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જમીનમાલિકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આર. ટી. આઈ. અરજી પર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા ૦૫.૦૯.૨૦૧૩ તારીખના જવાબમાં સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદીઓ તરફથી કોઈ મનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો.ઉપરોક્ત જવાબમાં માત્ર એટલું જ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જમીનમાલિકો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓનો નિકાલ કરવાનો આદેશ તેમને ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ પર પહેલેથી જ જણાવવામાં આવ્યો હતો.

૫.૩. ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખના પત્રને કાયદાની કલમ ૨૦ડી (૨) દ્વારા વિચારેલા આદેશ તરીકે સમજી શકાતો નથી, કારણ કે તે ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ થયેલી વ્યક્તિગત સુનાવણી હતી અને ૩૧.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ થયેલ અંતિમ વાંધા દાખલ કરવા પહેલાં જારી કરવામાં આવી હતી.

૫.૪. ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખનો પત્ર કોઈ આદેશ ન હતો, પરંતુ માત્ર અપીલકર્તાઓને એક સમયે અને તારીખે જરૂરી પુરાવાઓ અને દસ્તાવેજો સાથે હાજર રહેવાનો નિર્દેશ હતો, જેની જાણ પછીથી કરવામાં આવશે.

૫.૫. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જમીનમાલિકોને વ્યક્તિગત સુનાવણી મંજુર કરવામાં આવી હોવા છતાં, કાયદાની કલમ ૨૦ ડી (૨) ના આદેશ મુજબ વાંધાઓને મંજૂર કે નામંજૂર કરવાનો કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.

૫.૬. ૨૮.૧૧.૨૦૧૧ અને ૦૩.૦૧.૨૦૧૨ તારીખના આદેશો જમીનમાલિકોને જણાવવામાં આવ્યા ન હતા.તેઓ માત્ર સક્ષમ સત્તામંડળની આંતરિક ફાઇલો પર કરવામાં આવેલા સંકેતો હતા.સમર્થન અથવા ફાઇલ નોટિંગ દ્વારા વાંધાઓનો અસ્વીકાર કાયદાની દ્રષ્ટિએ આદેશની રચના કરશે નહી.વૈધાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ ચોક્કસ કારણો દ્વારા સમર્થિત બોલવાનો આદેશ હોવો જોઈએ, જેની વાંધેદારનેજાણ કરવી જરૂરી છે.

૬. ભારત સંઘ વતી હાજર રહેલા અધિક સોલિસિટર જનરલ શ્રી સંજય જૈને અન્ય બાબતોની સાથે રજૂઆત કરી હતી કે:

૬.૧. વર્તમાન કેસમાં જમીન સંપાદનની કાર્યવાહી રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ના પ્રકરણ IV એ ના પાલનમાટે હાથ ધરવામાં આવી છે.

૬.૨. રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯નું પ્રકરણ IV એ એક સ્વ–સમાવિષ્ટ સંહિતા છે.કોર્ટે રેલવે અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪નો આશરો લેવો જોઈએ નહી અથવા તેની મદદ લેવી જોઈએ નહી, ખાસ કરીને કારણ કે અધિનિયમની કલમ

૨૦ એન જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની જોગવાઈઓને રેલવે અધિનિયમ હેઠળ સંપાદન માટે લાગુ પડતી નથી.

૬.૩. કાયદાની કલમ ૨૦ડી (૨) હેઠળ વાંધા દાખલ કરવાની પ્રક્રિયા બે ગણી છે.પ્રથમ, સક્ષમ સત્તામંડળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જમીન હસ્તગત કરવાના તેના ઇરાદાને સૂચિત કરતી કલમ ૨૦એ હેઠળ જાહેરનામાના પ્રસિધ્ધ થયાના 30 દિવસની અંદર વાંધા અરજી દાખલ કરવાની મંજૂરી આપે છે.ત્યારબાદ, જો જરૂરી જણાય તો વધુ તપાસ હાથ ધરવા માટે સક્ષમ સત્તામંડળ પાસે વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે બોલાવવાનો વિવેક છે.

૬.૪. વર્તમાન કેસમાં, અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ ૦૬.૦૪.૨૦૧૧ના રોજના લેખિતમાં પ્રાપ્ત થયા હતા.સક્ષમ સત્તામંડળે ઉપરોક્ત વાંધાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ના રોજ આદેશ પસાર કર્યો હતો જે દરેક અપીલકર્તાઓને જણાવવામાં આવ્યો હતો.ત્યારબાદ, 30.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણીની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જે આગળની તપાસની પ્રકૃતિમાં હતી.30.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણીમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ ૦૬.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ અગાઉ ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ જેવા જ હતા.અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને અસરકારક રીતે ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખના પત્ર દ્વારા ઉકેલવામાં આવ્યા હતા, જે દરેક અપીલકર્તાઓને જણાવવામાં આવ્યા હતા.

૬.૫. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ તારીખની વ્યક્તિગત સુનાવણી પછી કોઈ આદેશ પસાર કરવાની જરૂર નથી, કારણ કે કોઈ નવી સામગ્રી રેકોર્ડ પર આવી નથી.

૭. અમારા વિચારણા માટે ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓ આ પ્રમાણે છે:

(૧) શું વર્તમાન કેસમાં સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા કલમ ૨૦ડી (૨) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી?

(૨) જો એમ હોય તો, સંપાદનની કાર્યવાહી અને અપીલકર્તાઓના અધિકારોના સંદર્ભમાં કલમ ૨૦ડી (૨) નું પાલન ન કરવાના પરિણામો શું હશે?

૮. સંબંધિત કાયદાકીય જોગવાઈઓ.

વર્તમાન કાર્યવાહીમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ નક્કી કરવા માટે, ૨૦૦૮માં સુધારેલા રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કાયદાકીય જોગવાઈઓ પર વિચાર કરવો જરૂરી છે.વિશેષ રેલ્વે પ્રોજેક્ટ માટે જમીન સંપાદન માટેની કાયદાકીય જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯નું પ્રકરણ IV એ જમીન સંપાદન માટે સંપૂર્ણ સ્વ–સમાવિષ્ટ સંહિતા છે.૧૩ પ્રકરણ IV A નો સમાવેશ ૨૦૦૮ ના સુધારા અધિનિયમ ૧૧ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.રેલવે (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૮ના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન જણાવે છે કે:

"૨.રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ અધિનિયમ, ૧૯૫૬માં ઉપલબ્ધ જમીન સંપાદનની જોગવાઈઓની તર્જ પર વિશેષ રેલવે પરિયોજનાઓ માટે ઝડપી ગતિએ જમીન સંપાદન માટે રેલવે મંત્રાલયમાં કેન્દ્ર સરકારને સશક્ત બનાવવા માટે રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯માં જમીન સંપાદનની જોગવાઈઓ કરવાની જરૂર છે.

પ્રકરણ IV A માં સુધારેલા કાયદાની કલમ ૨૦ A થી ૨૦ P નો સમાવેશ થાય છે. પ્રકરણ IV A હેઠળની સંબંધિત જોગવાઈઓ તૈયાર સંદર્ભ માટે નીચે દર્શાવેલ છે:

"૨૦એ. જમીન હસ્તગત કરવાની સત્તા, વગેરે.

(૧) જ્યાં કેન્દ્ર સરકારને સંતોષ થાય કે જાહેર હેતુ માટે કોઈ વિશેષ રેલ્વે પ્રોજેકટના અમલીકરણ માટે કોઈ જમીનની જરૂર હોય, તો તે જાહેરનામા દ્વારા આવી જમીન હસ્તગત કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જાહેર કરી શકે છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) હેઠળની દરેક સૂચના, જમીન અને વિશેષ રેલવે પ્રોજેક્ટનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન આપશે, જેના માટે જમીન હસ્તગત કરવાનો ઇરાદો છે.

(૩) આ વિભાગના હેતુઓ માટે, જ્યારે પણ જરૂર પડે ત્યારે રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ જમીનના દસ્તાવેજોની વિગતો સક્ષમ અધિકારીને પૂરી પાડશે.

(૪) સક્ષમ સતામંડળ જાહેરનામાનો સાર બે સ્થાનિક અખબારોમાં પ્રકાશિત કરાવશે, જેમાંથી એક સ્થાનિક ભાષામાં હશે.

૨૦ડી. વાંધાઓ વગેરેની સુનાવણી.

(૧) જમીનમાં રસ ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ, કલમ ૨૦એની પેટા કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના પ્રકાશનની તારીખથી ત્રીસ દિવસના સમયગાળાની અંદર, તે પેટા કલમમાં ઉલ્લેખિત હેતુ માટે જમીન સંપાદન સામે વાંધો ઉઠાવી શકે છે.

(૨) પેટા કલમ (૧) હેઠળ દરેક વાંધો સક્ષમ સતામંડળને લેખિતમાં કરવામાં આવશે અને તેના આધારો નક્કી કરવામાં આવશે અને સક્ષમ સતામંડળ વાંધેદારને વ્યક્તિગત રીતે અથવા કાનૂની વ્યવસાયી દ્વારા સાંભળવાની તક આપશે અને આવા તમામ વાંધાઓ સાંભળ્યા પછી અને સક્ષમ સતામંડળને જરૂરી લાગે તેવી વધુ તપાસ કર્યા પછી, આદેશ દ્વારા, વાંધાઓને મંજૂરી આપી શકે છે અથવા ના મંજુર કરીશકશે.

સમજૂતી.આ પેટા કલમના હેતુઓ માટે, "કાનૂની વ્યવસાયી"નો અર્થ એડવોકેટ્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ (૧૯૬૧નો ૨૫) ની કલમ ૨ની પેટા કલમ (૧) ની કલમ (૧) માં છે તેવો જ છે.

(૩) પેટા કલમ (૨) હેઠળ સક્ષમ સતામંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશ અંતિમ રહેશે.

૨૦ઇ. સંપાદનની ઘોષણા

(૧) જ્યાં કલમ ૨૦–ડી ની પેટા કલમ (૧) હેઠળ સક્ષમ સત્તામંડળને તેમાં નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હોય અથવા જ્યાં સક્ષમ સત્તામંડળે તે કલમની પેટા કલમ (૨) હેઠળ વાંધાઓને નામંજૂર કર્યા હોય, ત્યાં સક્ષમ સત્તામંડળે શક્ય તેટલી વહેલી તકે કેન્દ્ર સરકારને તે મુજબનો અહેવાલ સુપરત કરવો પડશે અને આવો અહેવાલ પ્રાપ્ત થયા પછી કેન્દ્ર સરકાર જાહેરનામું બહાર પાડીને જાહેર કરશે કે કલમ ૨૦–એ ની પેટા કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત હેતુ માટે જમીન હસ્તગત કરવી જોઈએ.

(૨) પેટા કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના પ્રકાશન પર, જમીન સંપૂર્ણપણે કેન્દ્ર સરકારમાં તમામ બોજોથી મુક્ત રહેશે.

(૩) જો કોઈ જમીનના સંબંધમાં, તેના સંપાદન માટે કલમ ૨૦એની પેટા કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામું પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હોય, પરંતુ આ કલમની પેટા કલમ (૧) હેઠળ કોઈ જાહેરનામું તે જાહેરનામાની તારીખથી એક વર્ષના

સમયગાળાની અંદર પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું ન હોય, તો ઉપરોક્ત જાહેરનામાની કોઈ અસર રહેશે નહી.

પરંતુ એક વર્ષના ઉપરોક્ત સમયગાળાની ગણતરીમાં, જે સમયગાળા દરમિયાન કલમ ૨૦–એ ની પેટા કલમ (૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાના અનુસરણમાં લેવામાં આવનારી કોઈપણ કાર્યવાહી અથવા કાર્યવાહીને અદાલતના આદેશ દ્વારા રોકવામાં આવે છે તે સમયગાળાને બાકાત રાખવામાં આવશે.

(૪) પેટા કલમ (૧) હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી ઘોષણા પર કોઈ પણ અદાલતમાં અથવા અન્ય કોઈ સતામંડળ દ્વારા પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવશે નહી.

૨૦–જી. જમીનના બજાર મૂલ્યના નિર્ધારણ માટેનો માપદંડ

(૧) સક્ષમ સત્તાધિકારી જમીનના બજાર મૂલ્યનું મૂલ્યાંકન અને નિર્ધારણ કરવા માટે નીચેના માપદંડ અપનાવશે.

(i) જ્યાં જમીન આવેલી છે તે વિસ્તારમાં વેચાણ પત્રોની નોંધણી માટે ભારતીય સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, ૧૮૯૯ (૧૮૯૯નો ૨) માં નિર્દિષ્ટ લઘુતમ જમીન મૂલ્ય, જો કોઈ હોય તો,; અથવા

(ii) ગામ અથવા તેની આસપાસ આવેલી સમાન પ્રકારની જમીન માટે અગાઉના ત્રણ વર્ષ દરમિયાન નોંધાયેલા વેચાણ પત્રોની સરેરાશ કિંમત, ઓછામાં ઓછી પચાસ ટકાથી નક્કી કરવામાં આવે છે, જ્યાં વધુ કિંમત ચૂકવવામાં આવી હોય, તેમાંથી જે વધારે હોય તે.

(૨) જ્યાં પેટા કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ આ કારણોસર લાગુ પડતી નથી કે :

(i) જમીન એવા વિસ્તારમાં આવેલી છે કે જ્યાં જમીનના વ્યવહારો તે વિસ્તારમાં હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા અથવા તે હેઠળ પ્રતિબંધિત છે; અથવા

(ii) પેટા કલમ (૧) ના ખંડ (૧) માં ઉલ્લેખિત સમાન જમીન માટે નોંધાયેલ વેચાણ કરારો અગાઉના ત્રણ વર્ષ માટે ઉપલબ્ધ નથી; અથવા

(iii) યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા ભારતીય સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, ૧૮૯૯ (૧૮૯૯નો ૨) હેઠળ લઘુતમ જમીન મૂલ્ય નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યું નથી, સંબંધિત રાજ્ય સરકાર નજીકના વિસ્તારો અથવા આસપાસના વિસ્તારોમાં આવેલી સમાન પ્રકારની જમીન માટે ચૂકવવામાં આવેલી સરેરાશ ઊંચી કિંમતોના આધારે ઉપરોક્ત જમીનના એકમ

વિસ્તાર દીઠ લઘુતમ કિંમત નિર્દિષ્ટ કરશે, જે અગાઉના ત્રણ વર્ષ દરમિયાન નોંધાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજોમાંથી પચાસ ટકાથી ઓછી ન હોય, જ્યાં વધુ કિંમત ચૂકવવામાં આવી હોય અને સક્ષમ સત્તામંડળ તે મુજબ જમીનના મૂલ્યની ગણતરી કરી શકે છે.

(૩) સક્ષમ સત્તાધિકારી આ કાયદા હેઠળ હસ્તગત કરવામાં આવેલી જમીનના બજાર મૂલ્યનું મૂલ્યાંકન અને નિર્ધારણ કરતા પહેલા,

(એ) આવી જમીનની ઇચ્છિત જમીન ઉપયોગની શ્રેણી નક્કી કરવી; અને

(બી) હસ્તગત કરવામાં આવી રહેલી જમીનનું બજાર મૂલ્ય નક્કી કરવાના હેતુસર નજીકના વિસ્તારો અથવા આસપાસના વિસ્તારમાં ઇચ્છિત શ્રેણીની જમીનનું મૂલ્ય ધ્યાનમાં લેવું.

(૪) હસ્તગત કરવાની હોય તેવી ઇમારત અને અન્ય સ્થાવર મિલકત અથવા જમીન અથવા મકાન સાથે જોડાયેલી સંપત્તિઓનું બજાર મૂલ્ય નક્કી કરવા માટે, સક્ષમ સતામંડળ ,સક્ષમ ઇજનેર અથવા સંબંધિત ક્ષેત્રમાં અન્ય કોઈ નિષ્ણાતની સેવાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, જે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા જરૂરી ગણી શકાય.

(૫) સક્ષમસતામંડળ, વૃક્ષો અને છોડનું મૂલ્ય નક્કી કરવાના હેતુસર, કૃષિ, વનસંવર્ધન, બાગાયત, રેશમ ઉત્પાદન અથવા અન્ય કોઈપણ ક્ષેત્રમાં અનુભવી વ્યક્તિઓની સેવાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, જે તેના દ્વારા જરૂરી માનવામાં આવે.

(૬) જમીન સંપાદનની કાર્યવાહી દરમિયાન નુકસાન પામેલા ઊભા પાકોના મૂલ્યનું મૂલ્યાંકન કરવાના હેતુસર, સક્ષમ અધિકારી કૃષિ ક્ષેત્રમાં ૧૭ અનુભવી વ્યક્તિઓની સેવાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે કારણ કે તે જરૂરી માને છે.

૨૦—આઇ. કબજો લેવાની સત્તા

(૧) જ્યાં કલમ ૨૦ઇની પેટા કલમ (૨) હેઠળ કોઈ જમીન કેન્દ્ર સરકારમાં નિહિત હોય અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આવી સત્તાના સંદર્ભમાં કલમ ૨૦એફ હેઠળ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી રકમ હોય, ત્યાં સક્ષમ અધિકારી લેખિત નોટિસ દ્વારા માલિક તેમજ આવી જમીનનો કબજો ધરાવતી અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિને નોટિસની સેવાની સાઠ દિવસની અંદર સક્ષમ અધિકારી અથવા તેના દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત કોઈપણ વ્યક્તિને આત્મસમર્પણ કરવા અથવા તેનો કબજો સોંપવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે.

(૨) જો કોઈ વ્યક્તિ પેટા કલમ (૧) હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ પણ નિર્દેશનું પાલન કરવાનો ઇન્કાર કરે અથવા નિષ્ફળ જાય , તો સક્ષમ સતામંડળ લાગુ કરશે –

(ક) મહાનગર વિસ્તારની અંદર આવતા કોઈપણ વિસ્તારમાં આવેલી કોઈપણ જમીનના કિસ્સામાં, પોલીસ કમિશ્નર ને;

(ખ) ખંડ (ક) માં ઉલ્લેખિત વિસ્તાર સિવાયના કોઈપણ વિસ્તારમાં આવેલી કોઈપણ જમીનના કિસ્સામાં, જિલ્લાના કલેક્ટરને.

અને જેમ કે કમિશનર અથવા કલેક્ટર, જેમ બને તેમ સક્ષમ સતામંડળ ને અથવા તેના દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત વ્યક્તિને જમીનના સમર્પણનો અમલ કરશે.

૨૦જે. જ્યાં જમીન કેન્દ્ર સરકારમાં નિહિત હોય ત્યાં જમીનમાં પ્રવેશવાનો અધિકાર.

જ્યાં જમીન કલમ ૨૦ઇ હેઠળ કેન્દ્ર સરકારમાં નિહિત હોય, ત્યાં આ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ વ્યક્તિ માટે મકાન, જાળવણી, વ્યવસ્થાપન અથવા વિશેષ રેલ્વે પ્રોજેક્ટ અથવા તેના ભાગનું સંચાલન કરવા માટે અથવા તેની

સાથે જોડાયેલ અન્ય કોઈ કાર્ય કરવા માટે જમીનમાં પ્રવેશ કરવો અને અન્ય જરૂરી કાર્ય કરવું કાયદેસર રહેશે.

૨૦એન. ૧૮૯૪નો જમીન સંપાદન કાયદો ૧ લાગુ નહી થાય.

જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪માં કંઈપણ આ અધિનિયમ હેઠળ સંપાદનને લાગુ પડશે નહી.

૯. પ્રકરણ IV એ ની યોજના નીચે મુજબ છે:

i) કેન્દ્ર સરકારને કલમ ૨૦એ હેઠળ પ્રાથમિક જાહેરનામું બહાર પાડવાની સત્તા આપવામાં આવી છે, જેમાં વિશેષ રેલવે પ્રોજેકટના અમલીકરણ માટે જરૂરી જાહેર હેતુ માટે જમીન હસ્તગત કરવાના તેના ઇરાદાને સૂચિત કરવામાં આવે છે.

(૨) કલમ ૨૦–ડી વાંધાઓ દાખલ કરવા અને વ્યકિતગત સુનાવણીની મંજૂરી આપવાની જોગવાઈ કરે છે.આ જોગવાઈ બે ભાગમાં છે:

ક) પેટા કલમ (૧) જણાવે છે કે જમીનમાં રસ ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ, કલમ ૨૦એની પેટા કલમ (૧) હેઠળ જાહેરનામાની તારીખથી ૩૦ દિવસના સમયગાળાની અંદર, તે પેટા કલમમાં ઉલ્લેખિત હેતુ માટે જમીન સંપાદન સામે વાંધા દાખલ કરી શકે છે.

બી) કલમ ૨૦ ડીની પેટા કલમ (૨) હેઠળ, કાયદાનો આદેશ એ છે કે:

•દરેક વાંધો સક્ષમ સત્તામંડળને લેખિતમાં કરવામાં આવશે.

•સક્ષમ સત્તામંડળને વ્યક્તિગત રીતે અથવા કાનૂની વ્યવસાયી દ્વારા વાંધેદારોને સુનાવણીની તક આપવાનું ફરજિયાત છે;

•કે તમામ "વાંધાઓને સાંભળ્યા પછી"અને આવી વધુ તપાસ કર્યા પછી, જો કોઈ હોય તો, સક્ષમ અધિકારી આદેશ દ્વારા વાંધાઓને મંજૂરી આપી શકે છે અથવા નામંજૂર કરી શકે છે.

C) કલમ ૨૦–ડી ની પેટા કલમ (૩) જણાવે છે કે કલમ ૨૦–ડી (૨) હેઠળ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ અંતિમ રહેશે.

(૩) કલમ ૨૦ઇની પેટા કલમ (૧) માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જો કોઈ વાંધા પ્રાપ્ત ન થાય અથવા જો વાંધાઓને મંજૂરી ન આપવામાં આવે, તો સક્ષમ અધિકારી કેન્દ્ર સરકારને અહેવાલ સુપરત કરશે.

૪) સક્ષમ સત્તામંડળ પાસેથી આવો અહેવાલ પ્રાપ્ત થયા પછી કેન્દ્ર સરકાર જાહેરનામું બહાર પાડીને જાહેર કરશે કે કલમ ૨૦એની પેટા કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત હેતુ માટે જમીન હસ્તગત કરવી જોઈએ.

૫) કલમ ૨૦ઇ (૧) હેઠળ જાહેરનામાના પ્રકાશન પર, જમીન સંપૂર્ણપણે કેન્દ્ર સરકારમાં તમામ બોજોથી મુક્ત રહેશે.

૬) કલમ ૨૦ઇની પેટા કલમ (૩) જણાવે છે કે જો ૨૦ કલમ ૨૦એ (૧) હેઠળ જાહેરનામાની પ્રકાશનની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળાની અંદર ઘોષણા પ્રકાશિત કરવામાં ન આવે, તો જાહેરનામાની કોઈ અસર રહેશે નહી.

૭) કલમ ૨૦−ઇ ની પેટા કલમ (૪) જણાવે છે કે પેટા કલમ (૧) હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી ઘોષણા પર કોઈ પણ અદાલતમાં અથવા કોઈ પણ સત્તાધિકારી દ્વારા પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવશે નહી.

૯.૧. ઉપરોક્ત વૈધાનિક જોગવાઈઓનું વાંચન દર્શાવે છે કે જમીન માલિક અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિને રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦ડી હેઠળ વાંધા દાખલ કરવાનો મર્યાદિત અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે.વાંધાઓનો અવકાશ તે હેતુ સુધી મર્યાદિત છે કે જેના માટે સંપાદન કરવામાં

આવે છે.જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૫એ હેઠળ વાંધા દાખલ કરવાનો સામાન્ય અધિકાર નથી.

૯.૨. આ કાયદાએ વાંધાઓ રજૂ કરવા અને સુનાવણીના સંદર્ભમાં કલમ ૨૦ D હેઠળ કડક પ્રક્રિયાનું પાલન કરવાનું ફરજિયાત બનાવ્યું છે.આ કાયદો આદેશ આપે છે કે જમીનમાલિકોની "સુનાવણી કર્યા પછી"સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા આદેશ પસાર કરવો જરૂરી છે.આ આદેશ વાંધાઓની સુનાવણી પહેલા ન હોઈ શકે.જો વ્યક્તિગત સુનાવણી પહેલાં કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવે અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તપાસ કરવામાં આવે, તો તે કાયદાની વિરુદ્ધ, અમાન્ય અને પૂર્વનિર્ધારિત સ્વભાવ દ્વારા દૂષિત થશે.

૧૦. હાલના કેસતા. 30/07/2011 ના રોજ, વ્યક્તિગત સુનાવણી થયા પછી, તે સ્વીકાર્ય સ્થિતિ છે. જમીનમાલિકો દ્વારા રજૂ કરાયેલા વાંધાઓ પર કોઈ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ન હતો, ન તો તેમના વાંધાઓને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કે ના મંજુર કર્યા હતા કેન તો તેમને કોઈ સંદેશાવ્યવહાર મોકલવામાં આવ્યો હતો.

હાઈકોર્ટ (પી. જી. એસ.) સમક્ષ દાખલ કરાયેલ સક્ષમ સત્તામંડળના તારીખ ૧૮.૦૭.૨૦૧૮ ના સોગંદનામા દ્વારા આની પુષ્ટિ થાય છે.૨૯૬ – ૩૦૧, ખંડ II), જેમાં તે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

"૭.તે આદરપૂર્વક તે વ્યક્તિગતરજૂ કરવામાં આવે છે ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ થી ૧૮.૦૮.૨૦૧૧ અને ૨૧.૧૦.૨૦૧૧ થી ૦૩.૦૧.૨૦૧૨ ની વચ્ચે સુનાવણી નક્કી કરવામાં આવી હતી અને અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ સાથે, ઉપરોક્ત સમયગાળામાં કુલ ૮૮ વાંધાજનક પક્ષોને સુનાવણીની તક આપવામાં આવે છે, અને વર્તમાન અરજદારોને ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ પર સુનાવણી પૂરી પાડવા માટે તારીખ નક્કી કરવામાં આવી હોવાથી, વ્યક્તિગત સુનાવણી પૂરી પાડવામાં આવી હતી જેમાં ૦૬.૦૪.૨૦૧૧ તારીખની વાંધા અરજી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા સમાન પ્રકારના વાંધાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા અને તેથી વાંધો ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ તારીખના સુનાવણી મેમોમાં નોંધવામાં આવ્યો હતો અને સુનાવણીની કાર્યવાહી પૂર્ણ થયા પછી તમામ વાંધાજનક પક્ષોને અનુક્રમે ૨૮.૧૧.૨૦૧૧ અને ૦૩.૦૧.૨૦૧૨ પર સમર્થન આપીને નોંધ તૈયાર કરવામાં આવી હતી કે તમામ વાંધાઓ નકારી કાઢવામાં આવ્યા છે અનેહું વર્તમાન મામલાની સુનાવણીના સમયે મૂળ ફાઇલ રજૂ કરવાની મંજૂરી ઇચ્છું છું.

૮. ખુબ જ નમ્રતાપૂર્વક અને આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આર. ટી. આઈ. અરજી હેઠળ 05/09/2013 ના રોજના જવાબ અંગેની દલીલ સંબંધિત છે.હું કહું છું અને રજૂ કરું છું કે અરજદારોએ વાંધાદારને આપવામાં આવેલા સુનાવણી માટે લેવામાં આવેલા નિર્ણયની પ્રમાણિત નકલ માંગી છે, જેમાં તા.05/09/2013 ના રોજના જવાબ દ્વારા જવાબઆપનાર પ્રતિવાદીના

કાર્યાલયમાંથી એમ કહીને જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે "આ જવાબ રેલ્વે સુધારા અધિનિયમની કલમ ૨૦એની જોગવાઈઓ હેઠળ સૂચના સામે તમે આપેલી વાંધા અરજીનો સામાવાળા આ કાર્યાલય દ્વારા તમને પહેલેથી જ આપવામાં આવ્યો છે (નકલ સંલગ્ન છે).વધુમાં, તે વતી તમને જરૂરી સુનાવણી પણ પૂરી પાડવામાં આવી છે.આવી સુનાવણી પછી વાંધા અરજી સંબંધિત કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવતો નથી, કારણ કે વાંધા અરજી સંબંધિત જવાબ તમને પહેલેથી જ આપવામાં આવ્યો છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૦.૧. તે ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨૦ ડી દ્વારા વિચાર્યા મુજબ આદેશ પસાર કરવામાં ન આવ્યો હોય તો, સંબંધિત સંપાદનમાં સક્ષમ અધિકારી દ્વારા આગળ કોઈ પગલાં લઈ શકાયા ન હોત.

૧૦.૨. ખાસ દિવાની અરજીઓની સુનાવણી દરમિયાન, ઉચ્ચ અદાલતે સામાવાળાની કાર્યાલયની ફાઇલો મંગાવી હતી.ફાઇલોના અવલોકન પર, કોર્ટને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા મુખ્ય પ્રોજેક્ટ મેનેજર, ડેડિકેટેડ ફ્રેઇટ કોરિડોર કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડને મોકલવામાં આવેલી હસ્તલિખિત નોંધ મળી, જે અહી નીચે દર્શાવેલ છે:

"આખરે યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી અને રાષ્ટ્રવ્યાપી માળખાગત સુવિધાઓ, લાંબા જીવનની કાયમી ઉપયોગિતા અને તેથી જાહેર ઉપયોગિતા વ્યક્તિ કરતાં વધારે છે તે ધ્યાનમાં લીધા પછી, તમામ ૫૯ વાંધાઓને હસ્તાક્ષર કરનાર દ્વારા આદેશ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા અને વાંધા માટેની તેમની અરજીઓ આ છેડેથી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

સક્ષમ સત્તામંડળની કાર્યાલયની ફાઇલોમાં નોંધાયેલી ફાઇલને વાંધાઓ પરનો આદેશ ગણી શકાય નહી.

૧૧. કલમ ૨૦ ડી એ એક ફરજિયાત જોગવાઈ છે જે જમીનમાલિકોને સૂચિત સંપાદન સામે વાંધો ઉઠાવવા માટે, જમીનમાં તેમના અધિકાર, હક અને હિતને જપ્તી કાયદા દ્વારા બળજબરીથી છીનવી લેવા પહેલાં, એક નોંધપાત્ર અને મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રદાન કરે છે.

રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની કલમ ૨૦ડી હેઠળ વાંધા દાખલ કરવાનો અધિકાર જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૫માટેની સમાન સામગ્રી છે, જો કે વાંધાઓનો અવકાશ વધુ મર્યાદિત હોઈ શકે છે.

જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ હેઠળ વાંધો ઉઠાવવાના અધિકારની પ્રકૃતિ પર આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓ રેલવે અધિનિયમને સમાન રીતે લાગુ પડે છે.

કલમ ૨૦ડી ની પેટા કલમ (૨) સક્ષમ સત્તામંડળને વાંધાદારોને વ્યક્તિગત રીતે અથવા કાનૂની વ્યવસાયી દ્વારા સુનાવણીની તક આપવા માટે આદેશ આપે છે.

સક્ષમ સત્તામંડળે તમામ વાંધાઓ સાંભળ્યા પછી, અને આવી વધુ તપાસ કર્યા પછી, જો કોઈ હોય તો, વાંધાઓને મંજૂરી આપવા અથવા નામંજુરકરવાનો આદેશ પસાર કરવો ફરજિયાત છે.

જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૫એ પર પસાર કરાયેલા ઘણા ચુકાદાઓ છે, જે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨૦ડી (૨) ના અર્થઘટન માટે સુસંગત છે.

આ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કુદરતી ન્યાયના નિયમોને ૧૮૯૪ના કાયદાની કલમ ૫એની યોજનામાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, જેથી કોઈ પણ વ્યક્તિને ફરજિયાત સંપાદન દ્વારા તેની જમીનથી બળજબરીથી વંચિત કરવામાં આવે તે પહેલાં તેને સરકારના નિર્ણયનો વિરોધ કરવાની તક પૂરી પાડવી આવશ્યક છે.[યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. શિવરાજ, (૨૦૧૪) ૬ એસસીસી ૫૬૪]

આ અદાલતે એવું માન્યું છે કે વ્યક્તિને આપવામાં આવતી સુનાવણી અસરકારક હોવી જોઈએ, માત્ર ઔપચારિકતા નહીં.જાહેર હેતુના સંદર્ભમાં અભિપ્રાયની રચના, અને તેની યોગ્યતા પણ, સંબંધિત પરિબળોને યોગ્ય ધ્યાનમાં રાખીને મનની અરજીથી પહેલાં હોવી જોઈએ.

જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૫એ જમીનમાલિકોને મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રદાન કરે છે.બંધારણની કલમ ૩૦૦એમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, વાંધા ઉઠાવવાનો અને દાખલ કરવાનો અધિકાર મૂળભૂત અધિકાર સમાન હોવાનું માનવામાં આવ્યું છે.

હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશનમાં.લિ. વી.ડેરિયસ શાપુર ચેનાઈ, [(૨૦૦૫) ૭ એસસીસી ૬૨૭] આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે :

> "૬.તે વિવાદમાં નથી કે કાયદાની કલમ ૫એ એવી વ્યક્તિની તરફેણમાં મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રદાન કરે છે કે જેની જમીન હસ્તગત કરવાની માંગ કરવામાં આવે છે.બંધારણની કલમ ૩૦૦ એ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય તેની "પ્રતિષ્ઠિત ક્ષેત્ર"ની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને તે પ્રાપ્ત કરીને વ્યક્તિના સંપત્તિના અધિકારમાં દખલ કરી શકે છે પરંતુ તે જાહેર હેતુ માટે હોવું જોઈએ અને તેના માટે વાજબી વળતર ચૂકવવું આવશ્યક છે.
>
> .....
>
> ૯. તે સામાન્ય બાબત છે કે વ્યક્તિને આપવામાં આવતી સુનાવણી અસરકારક હોવી જોઈએ, માત્ર ઔપચારિકતા નહી.જાહેર હેતુ અને તેની યોગ્યતાના સંદર્ભમાં અભિપ્રાયની રચના પહેલાં સંબંધિત પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવા અને અપ્રસ્તુત પરિબળોને નકારી કાઢવાના સંદર્ભમાં વિચારનો ઉપયોગ થવો જોઈએ.રાજ્યએ

તેની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં કાયદામાં કોઈ ગેરમાર્ગે દોરવું જોઈએ નહીં. તે પણ વિવાદમાં નથી કે કાયદાની કલમ ૫એ મૂલ્યવાન મહત્વપૂર્ણ અધિકાર પ્રદાન કરે છે અને બંધારણની કલમ ૩૦૦એમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને તેને મૂળભૂત અધિકાર સમાન ગણવામાં આવે છે."

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

એન. પદ્મમ્મા વિરુદ્ધ એસ. રામકૃષ્ણ રેડ્ડી કેસમાં, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે:

"૨૧. જો મિલકતનો અધિકાર માનવ અધિકાર છે અને બંધારણીય અધિકાર પણ છે, તો તે કાયદા અનુસાર સિવાય છીનવી શકાતો નથી.બંધારણની કલમ ૩૦૦એ આવા અધિકારોનું રક્ષણ કરે છે.ભારતના બંધારણની કલમ ૩૦૦એની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આવા અધિકારને છીનવી લેવાની માંગ કરતી કાયદાની જોગવાઈઓનો કડક અર્થઘટન કરવું આવશ્યક છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

ઓમ પ્રકાશ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય, [(૧૯૯૮) ૬ એસ. સી. સી. ૧] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે:

"૨૧. પંજાબ રાજ્ય વિરુદ્ધ ગુરદિયાલ સિંહ [(૧૯૮૦) ૨ એસ. સી. સી. ૪૭૧] ના કેસમાં આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે આપેલા નિર્ણય તરફ

અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાંતિ ભૂષણ દ્વારા પણ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં કાયદાની કલમ ૧૭ હેઠળ કટોકટીની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાના પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતા ન્યાયાધીશ કૃષ્ણ ઐય્યર, અહેવાલના પેરા ૧૬માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં જાહેર હિતમાં સુનાવણી આપવા માટે જરૂરી ન્યુનતમ સમય પણ રોકાયો ન હોય ત્યાં વાસ્તવિક તાકીદને બાદ કરતાં, જમીન સંપાદન સત્તાવાળાઓએ કાયદાની કલમ ૧૪ અને ૧૯ને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદાની કલમ ૧૭ હેઠળ તપાસ ન કરવી જોઈએ. આમ, આ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણય અનુસાર, કલમ ૫એ હેઠળની તપાસ માત્ર વૈધાનિક જ નથી, પરંતુ બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૯ હેઠળ મૂળભૂત અધિકારોનો સ્વાદ પણ ધરાવે છે, જોકે સંપત્તિનો અધિકાર હવે મૂળભૂત અધિકાર રહ્યો નથી, ઓછામાં ઓછું કલમ ૧૪ અને જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૫એ સંબંધિત અવલોકન યોગ્ય રહેશે.

આ નિર્ણય ભારત સંઘ વિરુદ્ધ કૃષ્ણ લાલ અરનેજા [(૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૪૫૩] માં મંજૂરી સાથે ટાંકવામાં આવ્યો છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૧.૧. જમીન માલિક/રસ ધરાવતી વ્યક્તિને વાંધા દાખલ કરવા માટે આપવામાં આવેલ મર્યાદિત અધિકાર, અને કલમ ૨૦ ડી હેઠળ વ્યક્તિગત સુનાવણી આપવામાં આવે છે, તેને ખાલી ઔપચારિકતા અથવા સક્ષમ અધિકારી દ્વારા માત્ર આંખ આડા કાન કરી શકાય નહી.

સક્ષમ સત્તામંડળ અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને ધ્યાનમાં લેવા અને જમીનમાલિકો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને ધ્યાનમાં રાખીને તર્કપૂર્ણ આદેશ પસાર કરવા માટે બંધાયેલો હતો.

વર્તમાન કેસમાં, અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ પર તર્કપૂર્ણ આદેશ પસાર કરવામાં સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા ફરજની સંપૂર્ણ અવગણના કરવામાં આવી છે.

૧૧.૨. વર્તમાન કેસમાં, તે નિર્વિવાદ સ્થિતિ છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને નક્કી કરવામાં સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા કાયદાની નજરમાં વિચાર્યા મુજબ કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.

અર્ધ–ન્યાયિક કાર્યનું સંચાલન કરતી વૈધાનિક સત્તામંડળે વિવેકના યોગ્ય ઉપયોગ પછી તર્કપૂર્ણ આદેશ પસાર કરવો જરૂરી છે.

લક્ષ્મી દેવી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, [(૨૦૧૫) ૧૦ એસ. સી. સી. ૨૪૧] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે :

"૯.કલમ ૫એના મહત્વ પર વધુ ભાર મૂકી શકાય નહી.તે કુદરતી ન્યાયમાંથી કલ્પના કરવામાં આવે છે અને ઑડી અલ્ટરમ પાર્ટેમ એટલે કે નિર્ણયથી પ્રતિકૂળ અસર થવાની સંભાવના ધરાવતી દરેક વ્યક્તિને સાંભળવાની અર્થપૂર્ણ તક આપવી જોઈએ.આ અધિકારને અન્ય કોઇ રીતે છીનવી શકાતો નથી, જેમ કે નંદીશ્વર પ્રસાદ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્યમાં ખૂબ જ શક્તિશાળી અને સૌમ્ય રીતે જણાવ્યું છે. [એઆઈઆર ૧૯૬૪ એસસી ૧૨૧૭].આ અધિકાર એટલો કડક છે કે તે આદેશ આપે છે કે જે વ્યક્તિએ વાંધાઓ સાંભળ્યા અને તેના પર વિચાર કર્યો તે એકલા જ તેનો નિર્ણય કરી શકે છે; અને તેનો ઉત્તરાધિકારી પણ તેના પુરોગામી દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે પણ આવું કરવા માટે સક્ષમ નથી.વધુમાં, વાંધાઓ પરનો નિર્ણય સ્વ–સમાવિષ્ટ, બોલતા અને તર્કપૂર્ણ ક્રમમાં ઉપલબ્ધ હોવો જોઈએ; કારણોને પછીથી તેમાં ઉમેરી શકાતા નથી કારણ કે તે જૂની વાઇનને નવી બોટલમાં મૂકવા સમાન હશે.અમે ભારત સંઘ વિરુદ્ધ શિવ રાજ [(૨૦૧૪) ૬ એસ. સી. સી. ૫૬૪ ના કાળજીપૂર્વક અવલોકનની પ્રશંસા કરતાં વધુ સારું કંઈ કરી શકતા નથી(૨૦૧૪) ૩ એસ. સી. સી. (સી. આઈ. વી.) ૬૦૭], આ તેમજ સંજ્ઞાનાત્મક વિચારણાઓ પર ".

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

રઘબીર સિંહ સેહરાવત વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, [(૨૦૧૨) ૧ એસસીસી ૭૯૨] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે :

> "૪૦.જમીન માલિક જે આધારો પર કલેક્ટરને જમીનના સૂચિત સંપાદન સામે ભલામણો કરવા માટે સમજાવી શકે છે તેની યાદી બનાવવી ન તો શક્ય છે અને ન તો ઇચ્છનીય છે, પરંતુ મહત્વની બાબત એ છે કે કલેક્ટરે વાંધાદારોને સુનાવણીની યોગ્ય તક આપવી જોઈએ અને જમીન સંપાદન સામે તેમની અરજી પર નિરપેક્ષપણે વિચાર કરવો જોઈએ.ત્યારબાદ જ, તેણે જમીનનો ચોક્કસ ટુકડો શા માટે હસ્તગત કરવો જોઈએ કે ન કરવો જોઈએ અને વાંધાદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી અરજી સ્વીકારવાને પાત્ર છે કે નહી તે અંગે સંક્ષિપ્ત કારણો દ્વારા સમર્થિત ભલામણો કરવી જોઈએ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કલેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણો જમીનમાલિકો અને અન્ય રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વાંધાઓ પર મનની ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અરજીને પ્રતિબિંબિત કરવી જોઈએ.
>
> (ભાર મૂકવામાં આવે છે)

ઉષા સ્ટડ એન્ડ એગ્રિકલ્ચરલ ફાર્મ્સ પ્રા. લિ. વિ.હરિયાણા રાજ્ય, [(૨૦૧૩) ૪ એસ. સી. સી. ૨૧૦] આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો કે,

> "ઉપરોક્ત ચુકાદાઓનો ગુણોત્તર એ છે કે કલમ ૫એ (૨), જે ઑડી અલ્ટરમ પાર્ટેમના નિયમના વૈધાનિક મૂર્ત સ્વરૂપનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તે વાંધાદારોને કલેક્ટરને સમજાવવાનો પ્રયાસ કરવાની તક આપે છે કે તેની જમીન કલમ ૪

(૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનામાં નિર્દિષ્ટ જાહેર હેતુ માટે જરૂરી નથી અથવા તે હસ્તગત ન કરવા માટે અન્ય માન્ય કારણો છે.તે કલમ કલેક્ટર માટે તેમના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીના રેકોર્ડ સાથે વાંધાઓ પર તેમની ભલામણો ધરાવતી યોગ્ય સરકારને અહેવાલ (ઓ) રજૂ કરવાનું પણ ફરજિયાત બનાવે છે જેથી સરકાર વાંધાઓ પર યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકે.કલમ ૬ (૧) માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કલમ ૫એ (૨) હેઠળ કલેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલા અહેવાલ, જો કોઈ હોય તો, તેના પર વિચાર કર્યા પછી જો યોગ્ય સરકારને સંતોષ થાય કે ચોક્કસ જાહેર હેતુ માટે ચોક્કસ જમીનની જરૂર છે, તો પછી ઘોષણા કરવી જોઈએ.આ આવશ્યકપણે સૂચવે છે કે રાજ્ય સરકારે કલેક્ટરના અહેવાલ પર ધ્યાન આપવું અને જમીનમાલિકો અને અન્ય રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વાંધાઓ પર અંતિમ નિર્ણય લેવો જરૂરી છે.પછી અને પછી જ, કલમ ૬ (૧) હેઠળ ઘોષણા કરી શકાય છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશનમાં.લિ. (ઉપરોક્ત), આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે:

"૧૬.જો કે, જમીનના માલિક દ્વારા વાંધાઓને ધ્યાનમાં લેવા અને સરકાર દ્વારા ભલામણોની સ્વીકૃતિ, તે સામાન્ય બાબત છે, જે સરકાર દ્વારા યોગ્ય રીતે લાગુ કરવામાં આવે તે પહેલાં હોવી જોઈએ.જ્યારે અને જ્યારે કોઈ વ્યથિત વ્યક્તિ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાને પ્રશ્ન કરે છે, ત્યારે અદાલત ન્યાયિક સમીક્ષા માટે

એક અથવા વધુ આધારો અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ તે અંગે પોતાને સંતોષવા માટે, રેકોર્ડ્સ માટે બોલાવી શકે છે, જેના પર આવા રેકોર્ડ્સ રજૂ કરવા આવશ્યક છે.આ રિટ અરજી વર્ષ ૧૯૮૯માં દાખલ કરવામાં આવી હતી.અહી અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, ઉપરોક્ત રિટ અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.જો કે, આ અદાલતે ઉચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત આદેશમાં દખલ કરી હતી અને પક્ષકારોને વધારાની દલીલો કરવાની તક આપીને આ બાબત તેને પરત મોકલી દીધી હતી.

---

૧૯. વધુમાં, રાજ્યએ માત્ર જમીનના માલિક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વાંધાઓ પર જ નહી, પરંતુ કલેક્ટર દ્વારા અન્ય અને વધુ પૂછપરછ કરવા પર રજૂ કરવામાં આવેલા અહેવાલ પર તેમજ તે વતી તેમણે કરેલી ભલામણો પર પણ પોતાનું મન લાગુ કરવું જરૂરી છે.રાજ્ય સરકાર આ મામલે વધુ તપાસ કરી શકે છે, જો તેના માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવે તો, તેના પોતાના સંતોષ પર પહોંચવા માટે કે નાગરિકને તેના સંપત્તિના અધિકારથી વંચિત કરવો જરૂરી છે.આવી સ્થિતિમાં રાજ્ય દ્વારા દસ્તાવેજો રજૂ કરવા જરૂરી છે.

---

૨૮. કારણોની સોંપણી એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો એક ભાગ હોવા છતાં, તેની જરૂરિયાતને કાયદા દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે અથવા જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા દૂર કરી શકાય છે.કાયદાની કલમ ૬ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનામાં સમાવિષ્ટ ઘોષણામાં કોઈ કારણ હોવું જરૂરી નથી પરંતુ આવી સૂચના યોગ્ય

સરકારના નિર્ણય પહેલા હોવી જોઈએ.જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી નિર્ણય લેવાની જરૂર પડે છે, જે તેના કારણે નાગરિક અથવા દુષ્ટ પરિણામો ભોગવી શકે છે, ત્યારે તેનો અર્થ અસરકારક સુનાવણી થશે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

ક્રાંતિ એસોસિએટ્સ પ્રા. લિ. વિ.મસૂદ અહમદ ખાન, [(૨૦૧૦) ૯ એસ. સી. સી. ૪૯૬] આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો કે:

"૧૨. તેના નિર્ણયના સમર્થનમાં સંસ્થા અથવા સત્તાધિકારી દ્વારા કારણ આપવાની જરૂરિયાત ઘણા કિસ્સાઓમાં આ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે આવી હતી.શરૂઆતમાં આ અદાલતે વહીવટી આદેશો અને અર્ધ–ન્યાયિક આદેશો વચ્ચેના સીમાંકનને માન્યતા આપી હતી, પરંતુ સમય જતાં બંને વચ્ચેનો તફાવત ઝાંખો પડી ગયો અને એ. કે. ક્રાઈપક વિરુદ્ધ ભારત સંઘ [(૧૯૬૯) ૨ એસ. સી. સી. ૨૬૨: માં આ અદાલતના ચુકાદામાં તે લગભગ લુપ્ત થવાના તબક્કે પહોંચી ગયો. એઆઈઆર ૧૯૭૦ એસસી ૧૫૦]

.....

૪૭. ઉપરોક્ત ચર્ચાનો સારાંશ આપતા, આ અદાલત જણાવે છે:

(એ) ભારતમાં ન્યાયિક વલણ હંમેશાં કારણો નોંધવાનું રહ્યું છે, વહીવટી નિર્ણયોમાં પણ, જો આવા નિર્ણયો કોઈને પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે અસર કરે છે.

(બી) અર્ધ–ન્યાયિક સત્તામંડળે તેના તારણોના સમર્થનમાં કારણો નોંધવા જોઈએ.

(સી) કારણો નોંધવા પર આગ્રહ રાખવાનો હેતુ ન્યાયના વ્યાપક સિદ્ધાંતને પૂર્ણ કરવા માટે છે કે ન્યાય માત્ર થવો જ જોઈએ નહી, તે પણ થવો જોઈએ.

(ડી) કારણોની નોંધણી ન્યાયિક અને અર્ધ–ન્યાયિક અથવા તો વહીવટી સત્તાના કોઈપણ સંભવિત મનસ્વી ઉપયોગ પર માન્ય પ્રતિબંધ તરીકે પણ કામ કરે છે.

(ઇ) કારણો ખાતરી આપે છે કે નિર્ણય લેનાર દ્વારા સંબંધિત આધારો પર અને બાહ્ય વિચારણાઓની અવગણના કરીને વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

(એફ) ન્યાયિક, અર્ધ–ન્યાયિક અને વહીવટી સંસ્થાઓ દ્વારા પણ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવા જેવા કારણો નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાના અનિવાર્ય ઘટક બની ગયા છે.

(જી) કારણો ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા ન્યાયિક સમીક્ષાની પ્રક્રિયાને સરળ બનાવે છે.

(એચ) કાયદાના શાસન અને બંધારણીય શાસન માટે પ્રતિબદ્ધ તમામ દેશોમાં ચાલી રહેલું ન્યાયિક વલણ સંબંધિત તથ્યોના આધારે તર્કપૂર્ણ નિર્ણયોની તરફેણમાં છે.તર્ક એ ન્યાયનો આત્મા છે તે સિદ્ધાંતને ન્યાયી ઠેરવતા ન્યાયિક નિર્ણય લેવાની આ વાસ્તવિક જીવાદોરી છે.

(i) આજકાલ ન્યાયિક અથવા તો અર્ધ–ન્યાયિક મંતવ્યો પણ તેમને રજૂ કરનારા ન્યાયાધીશો અને સત્તાવાળાઓ જેટલા જ અલગ હોઈ શકે છે.આ તમામ નિર્ણયો એક સામાન્ય હેતુ પૂરો પાડે છે જે કારણસર દર્શાવવાનું છે કે સંબંધિત પરિબળોને નિરપેક્ષપણે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા છે.ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીમાં વાદીઓનો વિશ્વાસ જાળવી રાખવા માટે આ મહત્વપૂર્ણ છે.

(જે) ન્યાયિક જવાબદારી અને પારદર્શિતા બંને માટે તર્ક પર આગ્રહ જરૂરી છે.

(કે) જો કોઈ ન્યાયાધીશ અથવા અર્ધન્યાયિક સત્તાધિકારી તેની/તેણીની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા વિશે પૂરતી નિખાલસ ન હોય તો તે જાણવું અશક્ય છે કે નિર્ણય લેનાર વ્યક્તિ પૂર્વવર્તીના સિદ્ધાંત અથવા વૃદ્ધિશીલતાના સિદ્ધાંતોને વફાદાર છે કે નહી.

(એલ) નિર્ણયોના સમર્થનમાં કારણો સચોટ, સ્પષ્ટ અને સંક્ષિપ્ત હોવા જોઈએ.કારણોનો ઢોંગ અથવા "રબર સ્ટેમ્પ કારણો"ને માન્ય નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સાથે સરખાવવું જોઈએ નહી.

(એમ) તેમાં શંકા ન કરી શકાય કે પારદર્શિતા એ ન્યાયિક સત્તાઓના દુરુપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકવાની અનિવાર્ય શરત છે.નિર્ણય લેવામાં પારદર્શિતા માત્ર ન્યાયાધીશો અને નિર્ણય લેનારાઓને ભૂલો થવાની શક્યતા ઓછી કરે છે એટલું જ નહી પરંતુ તેમને વ્યાપક તપાસનો વિષય પણ બનાવે છે.(જુડિશિયલ કેન્ડોરના બચાવમાં ડેવિડ શાપિરો જુઓ [(૧૯૮૭) ૧૦૦ હાર્વર્ડ લૉ રિવ્યૂ ૭૩૧૩૭].

(એન) કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત નિર્ણય લેવામાં નિષ્પક્ષતાના વ્યાપક સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ભવે છે, તેથી ઉપરોક્ત જરૂરિયાત હવે માનવ અધિકારનો એક ઘટક છે અને તેને સ્ટ્રાસબર્ગ ન્યાયશાસ્ત્રનો એક ભાગ માનવામાં આવતો હતો. રુઇઝ ટોરીજા વિ. સ્પેન [(૧૯૯૪) ૧૯ ઇએચઆરઆર ૫૫૩] ઇએચઆરઆર, ૫૬૨ પેરા ૨૯ અને અન્યા વિ. યુનિવર્સિટી ઓફ ઓક્સફર્ડ [૨૦૦૧ ઇડબ્લયુસીએ સિવ ૪૦૫ (સીએ)] જુઓ, જેમાં કોર્ટે યુરોપિયન કન્વેન્શન ઓફ હ્યુમન રાઇટ્સની કલમ ૬ નો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં જરૂરી છે કે, "ન્યાયિક નિર્ણયો માટે પર્યાપ્ત અને તર્કબદ્ધ કારણો આપવાના રહેશે".

(ઓ) તમામ સામાન્ય કાયદાના અધિકારક્ષેત્રોમાં ચુકાદાઓ ભવિષ્ય માટે ઉદાહરણો સ્થાપિત કરવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.તેથી, કાયદાના વિકાસ માટે, નિર્ણય માટે કારણો આપવાની જરૂરિયાત સારની છે અને તે વાસ્તવમાં "યોગ્ય પ્રક્રિયા"નો એક ભાગ છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૧.૩.ફાઇલ નોંધો અને સંચારનો અભાવ.

તે સ્થાયી કાયદો છે કે માન્ય આદેશ એક તર્કપૂર્ણ આદેશ હોવો જોઈએ, જે પક્ષોને યોગ્ય રીતે જણાવવામાં આવે છે.આંતરિક કાર્યાલયની ફાઇલમાં અથવા સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા કેન્દ્ર સરકારને સુપરત કરવામાં આવેલા અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ફાઇલ નોટિંગ, કાયદાની નજરમાં માન્ય આદેશની રચના કરશે નહી.

વર્તમાન કેસમાં, ૩૦.૦૭.૨૦૧૧ પર વ્યક્તિગત સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી, વાંધાઓને નકારી કાઢવાનો કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.

એ નોંધવું અગત્યનું છે કે સક્ષમ સત્તામંડળે કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે અપીલકર્તાઓને નોંધતી ફાઇલની સામગ્રીની જાણ કરી ન હતી.આ ફાઇલ નોટિંગ ત્યારે પ્રકાશમાં આવી જ્યારે આ બાબત હાઈકોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ હતી અને મૂળ ફાઇલોને રજુ કરવા માં આવી હતી.

ઉચ્ચ અદાલતે, ફાઇલોના અવલોકન પછી, માત્ર એ આધાર પર વાંધાઓને નકારી કાઢવાની નોંધ કરતી ફાઇલ સામે આવી કે આ બાબત જાહેર ઉપયોગિતા માટેના માળખાગત પ્રોજેક્ટ સાથે સંબંધિત છે.

બચિત્તર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, [એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. ૩૯૫] માં બંધારણીય ખંડપીઠે ચુકાદો આપ્યો હતો કે માત્ર ફાઇલ પર કંઈક લખવું એ આદેશ સમાન નથી.ફાઇલનોટિંગ સરકારના નિર્ણય સમાન હોય તે માટે, તે વ્યક્તિ તે આદેશથી બંધાયેલી હોય તે પહેલાં, તે અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને જાણ કરવી આવશ્યક છે.જ્યાં સુધી આદેશ તેનાથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને મોકલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેને કામચલાઉ સિવાય બીજું કંઈ ગણી શકાય નહી.

તેવી જ રીતે, શાંતિ સ્પોર્ટ્સ ક્લબ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, [(૨૦૦૯) ૧૫ એસ. સી. સી. ૭૦૫] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે સત્તાવાર ફાઇલોમાં, વિવિધ સ્તરે સરકારના અધિકારીઓ દ્વારા અને મંત્રીઓ દ્વારા પણ નોંધાયેલી નોંધો, જ્યાં સુધી તે રાષ્ટ્રપતિ અથવા રાજ્યપાલના નામે આદેશ જારી કરીને, પવિત્ર કરવામાં ન આવે અને તેના પર કાર્યવાહી કરવામાં ન આવે, અને અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓને જાણ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે સરકારનો નિર્ણય નથી બનતો.

સેઠી ઓટો સર્વિસ સ્ટેશન વિરુદ્ધ ડીડીએ, [(૨૦૦૯) ૧ એસસીસી ૧૮૦] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે :

> "૧૪.એવું જણાવવું સરળ છે કે વિભાગીય ફાઇલમાં નોંધોને અસરકારક આદેશ તરીકે કાયદાની મંજૂરી નથી.અધિકારી દ્વારા નોંધ એ વિષય પરના તેમના દૃષ્ટિકોણની અભિવ્યક્તિ છે.તે વિભાગના અન્ય અધિકારીઓના આંતરિક ઉપયોગ અને વિચારણા માટે અને અંતિમ નિર્ણય લેનાર સત્તામંડળના લાભ માટે અધિકારીના અભિપ્રાય સિવાય બીજું કંઈ નથી.એ ઉમેરવાની જરૂર નથી કે આંતરિક સંકેતો બહારના સંપર્ક માટે નથી.ફાઇલમાંની નોંધો એક એક્ઝેક્યુટેબલ ઓર્ડરમાં પરિણમે છે, જે પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરે છે, ત્યારે જ જ્યારે તે વિભાગમાં અંતિમ નિર્ણય લેવાની સત્તા સુધી પહોંચે છે, તેની મંજૂરી મેળવે છે અને અંતિમ આદેશ સંબંધિત વ્યક્તિને જણાવવામાં આવે છે.
>
> ---

૧૬. લક્ષ્મીનારાયણ આર. ભટ્ટદેવમાં આ અદાલતના અવલોકનો પણ આવી જ અસર કરે છે.મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય [(૨૦૦૩) ૫ એસ. સી. સી. ૪૧૩], જેમાં એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે વૈધાનિક સત્તામંડળના આદેશ હેઠળ બનાવેલ અધિકાર સંબંધિત વ્યક્તિને જણાવવો આવશ્યક છે જેથી અમલપાત્ર અધિકાર પ્રદાન કરી શકાય.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૧૧.૪.પ્રતિવાદીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલ વિરોધાભાસી વલણ.

કાયદાનો આદેશ એ છે કે વાંધાઓ પરનો આદેશ "વ્યક્તિગત સુનાવણી પછી"સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરવો જરૂરી છે.

પ્રતિવાદીઓએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ૧૭.૦૭.૨૦૧૮ તારીખનું સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું જેમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખના પત્ર દ્વારા આપવામાં આવેલ જવાબ સક્ષમ સત્તામંડળના નિર્ણય/આદેશ/પૂર્વનિર્ધારણને સૂચવતો નથી.સક્ષમ સત્તામંડળે વાંધાદાર લોકોને વ્યક્તિગત સુનાવણી સમયે તમામ સામગ્રી દસ્તાવેજો સાથે હાજર રહેવાની જાણ કરી હતી, જેની તારીખ પછીથી સૂચિત કરવામાં આવશે.

આ અદાલત સમક્ષ દલીલોના સમયે, ભારત સંઘના એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ૧૫.૦૭.૨૦૧૧ તારીખનો પત્ર કાયદાની કલમ ૨૦ D (૨) હેઠળ પસાર

કરવામાં આવેલો આદેશ હતો. અમે શોધી કાઢ્યું છે કે ઉચ્ચ અદાલત અને આ અદાલત સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલું વલણ સંપૂર્ણપણે વિરોધાભાસી છે, અને સ્વીકૃતિની પ્રશંસા કરતું નથી.

૧૧.૫.કોઈ પણ સંજોગોમાં, કલમ ૨૦ડી (૨) હેઠળનો આદેશ વ્યક્તિગત સુનાવણી પહેલાં પસાર કરી શકાતો નથી.કાયદાનો આદેશ એ છે કે આદેશ વ્યક્તિગત સુનાવણીની મંજૂરી પછી અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કોઈપણ વધુ તપાસ કર્યા પછી પસાર થવો આવશ્યક છે.

જો વાંધાઓ પરનો આદેશ વ્યક્તિગત સુનાવણીની મંજૂરી પહેલાં હોય તો વ્યક્તિગત સુનાવણીની મંજૂરી આપવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા ખાલી ઔપચારિકતા અને હાસ્યાસ્પદ કવાયતમાં ઘટાડો થશે.આ સ્પષ્ટ રીતે કાયદાની કલમ ૨૦ડી (૨) ની જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ હશે.

તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં કોઈ કાયદો કોઈ વસ્તુને ચોક્કસ રીતે કરવાની જોગવાઈ કરે છે, તો તે તે રીતે કરવી પડશે અને અન્ય કોઈ રીતે નહી.[નઝીર અહમદ વિરુદ્ધ રાજા સમ્રાટ, (૧૮૭૫) એલઆર ૧ ચે.ડી. ૪૨૬ પછી રાવ શિવ બહાદુર સિંહ વિરુદ્ધ વિંધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, એઆઈઆર ૧૯૫૪ એસસી ૩૨૨; યુ. પી. રાજ્ય વિ.સિંઘારા સિંહ, એઆઈઆર ૧૯૬૪ એસસી ૩૫૮; જે &કે હાઉસિંગ બોર્ડ વિરુદ્ધ કુંવર સંજય કૃષ્ણ કૌલ, (૨૦૧૧) ૧૦ એસસીસી ૭૧૪; કુંવર પાલ સિંહ વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય, (૨૦૦૭) ૫ એસસીસી ૮૫.]ગેરકાયદેસર કાયદાની જોગવાઈઓ, જે વ્યક્તિને તેની સંમતિ વિના તેના સંપત્તિના

અધિકારથી ફરજિયાતપણે વંચિત રાખે છે, તેનો કડક અર્થ કાઢવો આવશ્યક છે.[જીલુભાઈ નાનભાઈ ખાચર વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, ૧૯૯૫ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસ. સી. સી. ૫૯૬; ખુબ ચંદ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૭ એસ. સી. ૧૦૭૪; સી. સી. ઈ. વિરુદ્ધ ઓરિએન્ટ ફેબ્રિકસ (પી) લિમિટેડ, (૨૦૦૪) ૧ એસ. સી. સી. ૫૯૭ પણ જુઓ.]રેલવે અધિનિયમ, ૧૯૮૯ એક ગેરકાયદેસર કાયદો હોવાથી, તેની જોગવાઈઓનો કડક અર્થ કાઢવો પડશે.[ઇન્દોર વિકાસ અધિકારીન વિ. પ્યોર ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોક એન્ડ કેમિકલ્સ લિમિટેડ, (૨૦૦૭) ૮ એસસીસી ૭૦૫.]

૧૧.૬.સક્ષમ સત્તાધિકારી એક અર્ધ–ન્યાયિક સત્તા હોવાથી, કાયદા દ્વારા ફરજિયાત વૈધાનિક જોગવાઈઓને અનુરૂપ કાર્ય કરવા માટે જવાબદાર છે.એ નોંધવું અગત્યનું છે કે જમીનમાલિકને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલી આ એકમાત્ર તક છે, કારણ કે કેન્દ્ર સરકારને અહેવાલ સુપરત કરવા પર, આગળ કોઈ વિચારણા થતી નથી.કેન્દ્ર સરકાર સક્ષમ સત્તામંડળના અહેવાલ પર કામ કરે છે અને ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ ૨૦ઇ હેઠળ ઘોષણા બહાર પાડે છે.

આ જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની જોગવાઈઓ સાથે વિરોધાભાસી છે.જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૬માં ઘોષણા બહાર પાડવામાં આવે તે પહેલાં કેન્દ્ર સરકારનું સમાધાન જરૂરી છે.

૧૧.૭.કલમ ૨૦ડી (૨) હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશની ગેરહાજરીમાં, સંપાદનમાં લેવામાં આવેલા અનુગામી પગલાં પરિણામે અમાન્ય થઈ જશે.

૧૨. જે મુદ્દો નક્કી થવાનો બાકી છે તે એ છે કે કલમ ૨૦ ડી હેઠળ વાંધાઓ પર પસાર કરાયેલા આદેશની ગેરહાજરીમાં, પરિણામી પગલાં અમાન્ય હોવા જોઈએ.

અમને જાણવા મળ્યું છે કે આ અદાલત સમક્ષ પડકાર અપીલકર્તાઓ દ્વારા કુલ ૧૩૧ કિ. મી. માંથી આશરે ૬ કિ. મી. જમીનના પટ્ટાના સંદર્ભમાં કરવામાં આવ્યો છે.૧૨૫ કિલોમીટરની જમીનનો બાકીનો હિસ્સો હસ્તગત કરવામાં આવ્યો છે અને તે સરકાર પાસે છે.પ્રતિવાદીઓએ સોગંદનામા પર જણાવ્યું છે કે ખંડના મોટાભાગના ભાગોમાં પૂર્વ નિર્માણ પ્રવૃત્તિ અને માટીનું કામ પૂર્ણ થઈ ગયું છે.વધુમાં, મોટાભાગના પુલ કાં તો પ્રગતિમાં છે અથવા પૂર્ણ થઈ ચૂક્યા છે.

તમામ વર્તમાન દીવાની અપીલમાં અપીલકર્તાઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વરિષ્ઠ વકીલે તેમના ગ્રાહકો પાસેથી સૂચનાઓ લીધા પછી રજૂઆત કરી હતી કે જમીન જાહેર ઉપયોગિતા પ્રોજેક્ટ માટે હસ્તગત કરવામાં આવી રહી હોવાથી, જો તેમના ગ્રાહકોને જમીન સંપાદન માટે વર્તમાન દર આપીને વળતર આપવામાં આવે તો તેઓ સંતુષ્ટ થશે.

એ સાચું છે કે, અધિગ્રહણની કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદીઓ સામે અપીલકર્તાઓ દ્વારા કોઈ દુર્ભાવનાપૂર્ણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો નથી.જો કલમ ૨૦એ હેઠળની અધિસૂચના રદ કરવામાં આવે

તો રેલવે પ્રોજેક્ટનો મોટો જાહેર હેતુ પૂરો થશે નહી.આ હસ્તાંતરણનો જાહેર હેતુ ગુજરાતના સુરત જિલ્લામાં વિશેષ રેલવે પ્રોજેક્ટ એટલે કે વેસ્ટર્ન ડેડિકેટેડ ફ્રેઇટ કોરિડોરનું નિર્માણ અને સંચાલન છે.

આ અસાધારણ સંજોગોમાં, અમે એક તરફ અપીલકર્તાઓના અધિકાર અને બીજી તરફ મોટા જાહેર હેતુને સંતુલિત કરવાનું યોગ્ય માનીએ છીએ, અપીલકર્તાઓને જે અધિકારથી વંચિત કરવામાં આવ્યા છે તેના માટે વળતર આપીને.ન્યાયના હિતો આપણને આ કાર્યવાહી અપનાવવા માટે સમજાવે છે.

સાવિત્રી દેવી વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય અને અન્ય, [(૨૦૧૫) ૭ એસ. સી. સી. ૨૧] માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે :

> "આમ, આપણી પાસે એક એવું દૃશ્ય છે જ્યાં, એક તરફ, કાયદાની કલમ ૧૭ હેઠળ તાકીદની જોગવાઈઓનું આહ્વાન કરવું અને કાયદાની કલમ ૫ એ હેઠળ વાંધો દાખલ કરવાનો અધિકાર આપવો, ગેરકાયદેસર હોવાનું જણાય છે.બીજી બાજુ, આપણી પાસે એવી પરિસ્થિતિ છે કે જ્યાં જમીન માલિકો દ્વારા આ સંપાદનને પડકારવામાં વિલંબને કારણે, આ ગામડાઓમાં વિકાસ થયો છે અને મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં, તૃતીય પક્ષના અધિકારો બનાવવામાં આવ્યા છે.આ પરિસ્થિતિનો સામનો કરતા, ઉચ્ચ અદાલતે બોડુ રામાસ્વામી અને અન્યો (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના ચુકાદા પાછળની ભાવના અનુસાર સમાધાન

બહાર પાડ્યું જે બંને પક્ષો માટે ન્યાયી છે.આમ, અમારું માનવું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે આ મામલાની જમીની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં લીધી અને જમીન માલિકોને વળતરના સ્વરૂપમાં પૂરતા પ્રમાણમાં વળતર આપીને વધુ વ્યવહારુ અને વ્યવહારુ ઉકેલ પર પહોંચ્યા તેમજ વિકસિત અબાદી જમીનની ફાળવણી વધુ ઊંચા દરે એટલે કે દરેક જમીન માલિકો દ્વારા પાત્રતા અને નીતિ વિરુદ્ધ અનુક્રમે નોઇડા અને ગ્રેટર નોઇડા જમીનના ૫ ટકા અને ૬ ટકાની હદ સુધી હસ્તગત કરેલી જમીનના ૧૦ ટકા.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

વર્તમાન કેસમાં, અપીલકર્તાઓને વળતર આપીને રાહત આપવામાં આવી રહી છે, જેનું મૂલ્યાંકન જમીનના વર્તમાન બજાર મૂલ્ય અનુસાર ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨૦G હેઠળ કરવામાં આવશે.સક્ષમ સત્તામંડળને જમીનના વર્તમાન બજાર મૂલ્યના આધારે વળતરની રકમની ગણતરી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જે કાયદાની કલમ ૨૦જી (૨) ના સંદર્ભમાં નક્કી કરી શકાય છે.

૧૩. બાકીની ૧૨૫ કિલોમીટર જમીનના સંદર્ભમાં, જમીનમાલિકો એનાયત કરવામાં આવેલી રકમથી સંતુષ્ટ હતા અને તેમણે આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો નથી.

આ સંજોગોમાં, પ્રતિવાદીઓએ કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કર્યું હોવાનું અમારું તારણ હોવા છતાં, અમને નથી લાગતું કે આ સમગ્ર સંપાદન કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે યોગ્ય કેસ છે.

વર્તમાન કેસમાં આપવામાં આવેલી રાહત અહી અપીલકર્તાઓ સુધી મર્યાદિત છે, અને આ અદાલત સમક્ષ સંપાદનની કાર્યવાહીને પડકાર ન આપનારા અન્ય જમીનમાલિકો માટે પૂર્વવર્તી નહી બને.

સિવિલ અપીલને ઉપરોક્ત શરતોમાં મંજૂરી આપવામાં આવી છે.તમામ બાકી અરજીઓ, જો કોઈ હોય તો, તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

તે મુજબ હુકમ કર્યો.

.....જે.

(અભય મનોહર સેપ્રે)

.....જે.

(ઈન્દુ મલ્હોત્રા)

નવી દિલ્હી;

૧૩ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.